

Nya grepp krävs för att främja företagande

Svenska Dagbladet den 18 juli 2014

Kampen om jobben i Europa hårdnar. Ungdomsarbetslösheten är rekordhög i många länder och invandringen stor till följd av utom-europeiska krishärddar. I dagsläget finns tecken på att många länder kommer att hemfalla åt att försöka locka till sig företag och jobb från andra länder. Det blir för ett litet land som Sverige därför extra viktigt att skapa en miljö där nya jobb växer fram. I den svenska valrörelsen saknas emellertid kreativa förslag från både regering och opposition kring hur detta jobbskapande ska främjas.

Jobb skapas bäst i företag, både befintliga och nya, men för att ett företag ska kunna etableras och växa kring en god idé krävs ett riskvilligt och långsiktigt kapital och det är här staten kommer in i bilden. Vi är i grunden tveksamma till staten som kapitalförmedlare. I detta fall kan det dock motiveras då staten, i ett samhälle med brist på riskvilligt kapital, ändå får plocka upp notan i form av ökad arbetslöshet, minskade skatteintäkter och social oro. Till skillnad från de många som i debatten kallar på staten som räddare så förordar vi här en lösning utan statliga subventioner.

Riksrevisionen påpekade i en rapport tidigare i år att statens marknadskompletterande roll att stötta privata aktörer med riskkapital i den tidiga investeringsfasen inte lyckats. Framför allt noteras att en stor del av det offentliga riskkapitalet investerats i branscher där redan privata riskkapitalister är verksamma samt i företag som är väletablerade. Endast 0,2 procent av statlig riskfinansiering gick till verksamheter i den tidigaste etableringsfasen, såddfasen.

Sammantaget har stora delar av samhället i dag inga möjligheter att starta ett nytt företag trots statliga organisationer som exempelvis Almi och Tillväxtverket. En av de finansieringslösningar som t.ex. Almi erbjuder är så kallade mikrolån. Dessa ges till företagare enligt principer som kan likställas med hur en privatägd bank skulle agera. Räntan är dock något högre med förklaringen att en högre genomsnittlig bankränta är motiverad för att ”kompensera för den högre risken och för att inte konkurrera med bankerna”.

För det första är förklaringen att inte vilja konkurrera med andra banker märklig, eftersom detta är ett segment i ekonomin där privatägda banker lyser med sin frånvaro. För det andra är risken för en statligt ägd bank annorlunda än för en privatägd bank. Om exempelvis en privatägd bank lånar ut pengar till 100 innovativa företagsprojekt, kan vi som ett räkneexempel anta att 95 av dessa misslyckas, medan fem lyckas. För den privatägda banken innebär det att man behöver ta höjd i räntesättningen för risken att lånet inte kommer att betalas tillbaka i 95 av satsningarna. Det är logiskt. Att några företag går bra hjälper inte banken att hantera lånen till alla de misslyckade satsningarna.

För en statligt ägd bank ser kalkylen något annorlunda ut. För den statliga banken tillkommer en del effekter som bidrar till att risken blir lägre. Vi avser då lån som inte är avsedda för egenföretagande och som ett alternativ till socialförsäkring utan lån till projekt med utsikt att skapa en mångfald av jobb. Om vi antar samma grad av misslyckande som ovan kan staten till skillnad från en privatägd

bank glädja sig åt positiva effekter av de fem lån som leder till ett lyckat företagande. De fem projekt som lyckas bör sålunda skapa många nya jobb; kanske i förlängningen 1000-tals jobb som bidrar med skatteintäkter och reducerade samhällskostnader till följd av lägre arbetslöshet och minskat utanförskap.

I andra delar av Europa har reformer gjorts för att stötta nydanande förslag, inte minst på grund av att arbetslösheten redan inneburit stora påfrestningar för välfärdsystemen och att den inhemska kritiken varit stor. I exempelvis Frankrike och Belgien har de ideella organisationerna ADIE och MicroStart möjlighet att med statligt stöd ge förmånliga lån till mikroföretagare, där alla får genomgå några veckors intensiv utbildning i företagande, och som efter detta kreditbedöms med hänsyn till den föreslagna företagsidén. Här handlar det dock om subventioner till skillnad från vårt förslag som bygger på att staten bör ha en annan riskkalkyl än den privatägda banken.

Vi förespråkar sålunda på inget sätt räntesubventioner eller att ribban för vettiga och hållbara affärsidéer sänks. Vi rekommenderar att nya grepp tas för att finansiera nyföretagande där statliga aktörer eller aktörer med statliga medel sätter utlåningsräntan med hänsyn tagen till den samhällsnytta som en finansiering innebär.

I regeringens proposition 2009/2010:148 föreslås att avkastningskravet på marknadskompletterande åtgärder sätts till en låg nivå, vilket är vagt formulerat och andas "subvention". I praktiken har man dock satt avkastningskravet i linje med privata aktörer eller högre, som i Almis fall. Vi menar att den ersättning staten tar för utlåningen snarare borde vara lägre än vid traditionell bankutlåning. För politikerna handlar det om att, som ett första steg, ge nya direktiv till hur exempelvis de 10 miljarder kronor som Almi och flera andra aktörer har tillgång till ska komma företag i tidiga etableringsfaser tillgodo. Ett nästa steg bör gälla ett nytt direktiv till Nordiska Investeringsbanken (NIB) med en kapitalomslutning på över 23 miljarder euro och en uttalad policy om att verka för samhällsnyttig utlåning. I dag - 40 år efter denna banks tillkomst - kan man ifrågasätta hur samhällsnyttan tillgodoses. Utlåningen sker till storbolag som Assa Abloy, Electrolux, SKF, Ericsson etc., även internationella aktörer som Gazprombank och Kinesiska staten. Alla med goda kanaler till den internationella kapitalmarknaden.

Arbetslöshet och utanförskap är en stor belastning för både samhälle och individ, och i längden även ett hot mot demokratin och den svenska välfärdsmodellen. För att skapa jobb krävs nya kreativa idéer, där nuvarande struktur ifrågasätts och stöps om. En nystart i linje med vårt förslag krävs för att utforma gynnsamma finansieringsmöjligheter i ett företags känsliga etableringsfas. I den kommande svenska valrörelsen välkomnar vi därför politiska initiativ från regering och opposition som kan underlätta och förbättra finansieringen för unga, invandrare och andra individer med goda idéer och drömmar om att bli entreprenörer men som saknar kapital.

Lars Oxelheim

professor, Ekonomihögskolan i Lund och Institutet för Näringslivsforskning (IFN) i Stockholm samt ordförande för det Svenska nätverket för Europaforskning i ekonomi

Pontus Engström

doktorand i finansiering och entreprenörskap, Handelshögskolan vid Universitetet i Agder